

MISIUNEA LUI P.P. SVININ ÎN BASARABIA (septembrie 1815 – aprilie 1816)

Doctor habilitat în istorie **Alexei AGACHI**

Institutul de Istorie al AȘM

THE MISSION OF P.P. SVININ IN BESSARABIA (September 1815 – April 1816)

Summary. The present study focuses on the topic of the mission and influence of the Russian official P. P. Svinin in reorganizing the administration of Bessarabia. He was sent to Chisinau for the purposes of the examination of the way of administration of the region by the General I. Harting and the verification of the Bessarabian nobility protests, as well. There are displayed, analyzed and properly assessed the reports sent by P. P. Svinin to the heads from Petersburg and their influence on the new political course of the tsarism towards Bessarabia expressed in the development of a new establishment for the management of the region. P. Svinin proved the existence of the local laws and customs, explaining the sources of the Moldovan right as well.

Keywords: abuse, Bessarabia, Boyar, trade, committee, export, tax, law, nobility, custom, report, tzar.

Rezumat. În prezentul studiu este abordată problema misiunii și influenței, în ce privește reorganizarea administrației Basarabiei, a funcționarului rus P.P. Svinin. Acesta a fost trimis la Chișinău pentru a examina modul de administrare a regiunii de către generalul I. Harting și verifica temeinicia protestelor nobilimii basarabene. Sunt expuse, analizate și evaluate rapoartele trimise de către P.P. Svinin șefilor de la Petersburg și impactul lor asupra noului curs politic al țarismului față de Basarabia, exprimat în elaborarea unui nou așezământ de administrare a regiunii. P. Svinin a demonstrat existența legilor și obiceiurilor locale, explicând și izvoarele dreptului moldovenesc.

Cuvinte-cheie: abuz, Basarabia, boier, comerț, comitet, export, impozit, lege, nobilime, obicei, raport, țar.

Guvernanții țariști nu au dat răspuns direct la protestele și cerințele nobilimii basarabene expuse în „jaloabele” și memoriul din anul 1814 [1, p.115-122] și nici nu au întreprins măsuri pentru ameliorarea situației politice și social-economice din Basarabia, deoarece până la sfârșitul anului 1815 țarul Alexandru I s-a aflat la Congresul de la Viena. Din această cauză demnitarii țariști erau nevoiți să respecte interdicția monarhului din luna mai 1813 de a nu introduce modificări în administrarea Basarabiei până la noi dispoziții. Unica decizie adoptată de către Comitetul de miniștri consta în trimiterea, la cererea nobilimii basarabene, a unui înalt funcționar pentru a examina situația din Basarabia. Această misiune i-a fost încredințată funcționarului Colegiului ministerului de Externe, P.P. Svinin.

Informații privitoare la realizarea acestei misiuni de către P. Svinin se conțin în lucrările unor autori ruși, sovietici și din alte țări, dar și în ale unor autori contemporani din Republica Moldova: A. Nacco [2, p. 133], B.N. Trubețkoi [3, p. 56-64], L.N. Ogamean [4, p. 36-37], Ja.S. Grosul [5, p. 162], I.F. Iovva [6, p. 29-30], S. Cornea [7, p. 46-47], V.V. Morozan [8, p. 132-133], D. Poștarencu [9, p. 59-61], A. Ponomariov [10, p. 49-63 ș.a.]. Însă abordarea problemei poartă un caracter fragmentar, reducându-se la demonstrarea de către P. Svinin a abuzurilor și fărâdelegilor săvârșite de către administrația condusă de I. Harting, a existenței legilor și obiceiurilor locale, contribuția lui la înlătu-

rarea de la administrarea Basarabiei a guvernatorului civil interimar, generalul I. Harting, fiind însă totodată reiterată opinia falsă privitoare la așa-zisele mari promisiuni făcute de către demnitarul rus nobilimii basarabene, care cică au servit drept cauză pentru rechemarea lui din Basarabia.

Activitatea lui P. Svinin nu este elucidată plenar și corect, cel mai mare neajuns constând în faptul că nu au fost analizate rapoartele sale adresate șefilor de la Petersburg, nu este evidențiat impactul lor asupra noului curs politic față de Basarabia inițiat de către țarism, precum și asupra elaborării Așezământului de organizare a regiunii Basarabia din 29 aprilie 1818. Numai S. Cornea a acordat puțină atenție raportului final, menționând unele dintre propunerile înaintate de P. Svinin [3, p. 46-47], cele mai importante fiind însă omise. S-a vehiculat opinia potrivit căreia memoriul final al lui P. Svinin a „grăbit întemeierea namesniciei în Basarabia” [4, p.162], ceea ce nu este corect, deoarece memoriul lui P. Svinin a apărut mult mai târziu după adoptarea definitivă de către autoritățile țariste a deciziei de a întemeia în Basarabia namesnicia. Namesnicul A.N. Bahmetiev se afla deja în Basarabia când ministrul Poliției, S.K. Veazmitinov, i-a comunicat, la 13 iulie 1816, că îi va trimite și raportul final după primirea lui de la P. Svinin [11, 60v].

Astfel, nu sunt expuse corect, pe de o parte, cauzele adevărate ale revocării lui P. Svinin din Basarabia,

iar pe de altă parte, a rămas neobservată înaintarea lui în grad – acțiuni diametral opuse, deși se declara că demnitarul rus și-ar fi depășit împuternicirile acordate, fapt pentru care nu ar fi meritat să fie înălțat în grad. Ne fiind expuse și analizate rapoartele lui P. Svinin, nu se cunoaște nici care dintre propunerile și recomandările lui au fost acceptate în întregime de către guvernarea țariștii, care dintre acestea au fost acceptate parțial și care au fost ignorate și de ce anume. Toate acestea, dar și alte lacune, ne obligă să ne asumăm sarcina ca în prezentul studiu să elucidăm mai plenar și să apreciem la justa valoare importanța politică a misiunii lui P.P. Svinin în Basarabia.

La 8 iulie 1815, guvernatorul civil interimar al Basarabiei, I. Harting, a fost informat despre hotărârea Comitetului de miniștri de „a-l delega pe Svinin, funcționar de clasa a VIII-a, din cadrul Colegiului ministerului de Externe cu misiunea de a examina administrarea actuală a Basarabiei, și, în general, pentru descrierea acelei regiuni” [2, p. 59].

În literatura de specialitate există mai multe opinii privind data sosirii lui P. Svinin în Basarabia, însă confruntarea unui șir de documente autentice demonstrează că funcționarul a venit în regiune la sfârșitul lunii septembrie 1815 [10, p. 55]. După cum menționează A. Nacco, Svinin „în adevăratul sens al cuvântului a fost asaltat de jalobe privitor la dezordinea și abuzurile comise de către administrația locală, asupra jupuirilor, asupririlor de către funcționari, a in justiției, mituirii și fărâdelegilor, torturii, schilodirilor, ruinărilor, jafurilor, tâlhăriilor și omorurilor și a totalei lipse de apărare și ajutorare” [3, p. 133]. Reclamațiile erau îndreptate împotriva ispravnicilor, polițmaștrilor, revizorilor, pristavilor, samișilor, vameșilor, căpitanilor de târg și de mazili, asemeni împotriva unei mulțimi de polițiști și funcționari locali, care, „în executarea propriilor funcții, nu se călăuzeau de niciun fel de legi, în afară de obiceiurile locale, adică de samovolnicie absolută” [3, p. 133]. Aceste relatări ale lui A. Nacco conțin foarte mult adevăr, dar și o mare falsificare în cazul în care se afirmă că toată funcționăria se călăuzea „numai de obiceiurile locale”, pe care le egala cu „samovolnicie totală”. Autorul neglijează faptul că în numărul celor care comiteau fărâdelegi cel mai des sunt menționați funcționarii organelor polițienești. Aceștia în activitatea lor se conduceau de legislația rusă, de care se călăuzeau și unii dintre ispravnicii ruși, vameșii, funcționarii cordonului de carantină și pază a hotarului etc., ceea ce contribuia la crearea unei dezordini totale în administrația locală, deoarece ei nu cunoșteau nici legile și obiceiurile locale și nici limba locuitorilor băștinași.

Potrivit instrucțiunii, P. Svinin a primit dreptul să trimită rapoartele sale direct din Basarabia sau să

elaboreze o descriere generală după revenirea la Petersburg [11, f.63v]. Descrierea generală a regiunii P. Svinin a amânat-o până la revenire, iar privitor la unele probleme importante care cereau o soluționare grabnică și ajutor din partea guvernului el adresa rapoarte numai kneazului N.I. Saltâkov, președinte al Consiliului de Stat, dar și președinte al Consiliului de miniștri. Nu are dreptate A. Nacco când afirmă că P. Svinin adresa rapoartele sale ministrului Poliției S.K. Veazmitinov [3, p. 133].

La cererea lui P. Svinin guvernatorul I. Harting a fost nevoit să ordone să fie „adunate comunitățile nobilimii, mazililor și ale altor categorii sociale, pentru a alege deputați sub conducerea mitropolitului” care să furnizeze informațiile necesare funcționarului venit de la Petersburg, să prezinte „dorințele și cerințele nobilimii și a locuitorilor”, să „reprezinte societatea și să facă cunoscute cu dovezi de netăgăduit drepturile, legile și obiceiurile” locale [11, f.17, 82v].

Potrivit indicațiilor trimise ispravnicilor, nobilimea trebuia să se întrunească la Chișinău către 20 octombrie 1815. Adunarea a avut loc la 1 noiembrie 1815 sub conducerea exarhului și mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni, fiind adoptată hotărârea de a alege din rândurile nobilimii un comitet alcătuit din 12 membri care „ar acționa și ar prezenta ceea ce este folositor patriei din partea întregii societăți”. [10, p. 61]. Potrivit informației din scrisoarea Mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni, care personal nu făcea parte din comitet ci numai îl legitima, adresată lui I. Harting, în comitet au fost aleși: spătarii Ioniță Bașot, Mihalache Cerchez, Iordache Bucșinescu și Panait Cazimir, banul Dimitrie Râșcan, paharnicul Ioan Rusu, căminarii Ioan (Iancu) Pruncul și Zamfirache Ralli, moșierul Iordache Donici, medelnicerul Ioan Cheșcu, jitnicerul Semion Glavce și moșierul Toma Naniescul [11, f. 24-24v]. Lista deputaților aleși prezentată de către A. Ponomariov conține un șir de erori, inclusiv indicarea în locul lui Ioan Cheșcu a ucraineanului Ioan Nemeșenko, iar în locul lui Toma Naniescul este indicat grecul Toma Paninopol [10, p. 61].

Din componența celor 12 membri ai Comitetului au fost aleși patru delegați și anume: Ioniță Bașot, Iordache Bucșinescu, Ioan (Iancu) Pruncul și Zamfirache Ralli, care aveau misiunea „să-i informeze pe toți ceilalți membri ai Comitetului despre toate propunerile, înainte ca acestea să fie realizate”, deci ei aveau rolul de coordonatori ai tuturor lucrărilor. Iar comitetul „trebuia să prezinte rapoartele sale pentru examinare și confirmare Înalt Preasfințitului mitropolit și Excelenței sale general-maior și cavalier Ilie Catargiu, ca mai apoi să le prezinte asesorului colegial P. Svinin” [10, p. 61-62]. Pentru a înlesni activitatea lui P. Svi-

nin, guvernatorul civil interimar I. Harting a ordonat, la 15 octombrie 1815, primului departament al guvernului regional: „Pentru însoțirea... asesorului colegial Svinin în timpul inspectării Basarabiei eu îl deleg pe raportorul acestui departament, registratorul colegial Stamati”. [12, f. 16]. Faptul dat a avut consecințe benefice, deoarece între P. Svinin și scriitorul C. Stamati s-au stabilit relații amicale, confirmate de însuși demnitarul rus, care menționa: la Iași „eu am stat la gazdă în casa care-i aparține amicului meu chișinăuian Stamati” [2, p. 60]. Scriitorul basarabean a furnizat demnitarului rus informații autentice valoroase, îndeosebi privitoare la legile și obiceiurile din Moldova.

Despre crearea comitetului nobilimii P. Svinin l-a informat, la 24 decembrie 1815, pe N.I. Saltâkov [11, f. 70-70v].

Lucrările Comitetului se desfășurau extrem de anevoios. I. Harting a încercat să semene discordie în rândurile nobilimii pentru a o discredita în fața lui Svinin. El a reușit să atragă de partea sa boierii locali Constantin Paladi, Ioan Balș, spătarul Ioan Sturdza și Vasile Ruset, cărora li s-au alăturat funcționarii ruși maiorii Șeinovici și Ermolinski. Toți aceștia, sub pretextul organizării de către nobili a unor „adunări particulare la care ei nu au fost invitați”, a unor „acțiuni și adunări tainice” și a unor grupuri și „partide”, au refuzat să participe la adunarea nobilimii de la mitropolie, deși au fost invitați în repetate rânduri. Cauza refuzului boierilor protestatari consta în nemulțumirea lor că nu au fost incluși în componența comitetului, deoarece jaloaba acestora adresată lui Harting conținea fraza că „sunt excluși cei care ar fi preferențiali” [11, f. 21-21v]. Aceștia au elaborat un protest și l-au adresat lui I. Harting, iar ultimul l-a trimis lui P. Svinin, învinuind nobilimea de „intenții urzite și de acțiuni dubioase”. [11, f. 17v, 18, 20-22, 26-26v]. Demersul dat nu a avut niciun efect și atunci I. Harting a încercat să utilizeze alte mijloace pentru a împiedica lucrările comitetului, ceea ce constatăm din jaloaba membrilor acestuia adresată lui P. Svinin la 27 martie 1816. Trecuseră peste patru luni, iar membrii comitetului nu prezentaseră lui P. Svinin informațiile solicitate, din care cauză ultimul a repetat cererea privitor la prezentarea legilor locale și a stării tuturor locuitorilor. Iar membrii comitetului, încercând să se îndreptățesc, afirmau că până la venirea lui Svinin „aici (în Basarabia – A.A.) era interzisă nu numai pătura nobilimii, ci chiar și denumirea societății nobiliare din cauza violenței și comportamentului peste măsură de dur al șefului”.

Privitor la lucrările comitetului, reclamații afirmău că „voința potrivnică a șefului nostru (I. Harting – A.A.) a nimic și această instituție, ca să nu aibă cine explica asupririle, reprimarea legilor locale, nedreptă-

țile și jignirile suportate de către nobilime și, de asemenea, ruina satelor ca nimeni să nu poată spune că și moldovenii au legi, în timp ce el a raportat că acestea lipsesc. Deci, șeful revoltându-se împotriva deputaților, îi împrăștie prin deplasări cu diverse misiuni, declară public că nu recunoaște comitetul și chiar îi amenință pe cei mai activi membri, neîncetat ponegrindu-i și clevetindu-i”. În continuare se afirma că deputații nu pot face nimic altceva decât să se aplece de atacuri, neîndrăznind nici măcar să se întrețină cu reprezentanții nobilimii, „iar casa pregătită pentru adunarea legilor este transformată acum în gazdă pentru cei care sunt în trecere (prin oraș – A.A.)”. În încheiere se afirma că membrii comitetului au început „să adune acte din arhivele acestei regiuni care se află la Iași”. [11, f. 82-83v]. Ținem să menționăm că la Iași a intervenit în ajutorul lui Sandulache Sturdza însuși domnul Moldovei Scarlat Callimachi. Acesta formal a cerut permisiunea Porții, însă fără să aștepte răspuns de la Istanbul, la indicația sa a fost creat la Iași un comitet constituit din cei mai de vază boieri pentru satisfacerea cerințelor părții ruse [11, f. 71]. În același mod procedaseră domnul Moldovei la cererile guvernului Austriei după anexarea Bucovinei în anul 1775, care ceruseră informații privitoare la legislația Moldovei pentru a organiza administrarea provinciei anexate.

P. Svinin a reușit să inspecteze numai partea de sud a Basarabiei, până la Sculeni. Pe durata controalelor efectuate la fața locului, expedia rapoarte la Petersburg, primea de la locuitori multe plângeri, descoperia abuzuri și fărâdelegi comise de către funcționari. Unii dintre aceștia, la cererea lui, erau demisi din funcții, după cum s-a întâmplat cu polițmaistrul de Akkerman P. Repe, fapt despre care demnitarul a raportat președintelui Consiliului de Stat N.I. Saltâkov la 20 martie 1816: „Nu a trecut nicio săptămână de când polițmaistrul nostru (rus, desigur – A.A.) P. Repe a fost demis din funcție, iar poporul chiar în acest scurt timp a simțit că a fost eliberat de un prigonitor înspăimântător care nesocotea atât legile dumnezeiești cât și cele civile”. [11, f. 65, 75]. Locuitorii i-au adus calde mulțumiri demnitarului rus pentru această binefacere.

În raportul din 6 decembrie 1815, P. Svinin a abordat una dintre cele mai actuale la acel timp probleme – introducerea plății birului de către locuitorii Basarabiei. El menționa că scutirea de plata impozitelor pe termen de trei ani nu a permis locuitorilor să beneficieze de această binefacere din cauza dispozițiilor adoptate de către șefii locali. În continuare expunea toate poveștile puse de către autorități pe spatele locuitorilor. „Fîind lipsiți de dreptul de a pescui (în apele Mării Negre, Dunării și Prutului din cauza instaurării cordonului de pază a hotarului și carantinei – A.A.) de a vinde vite

peste hotare și de multe alte foloase, ei sunt împovărați încă și de concesionari, fiecare țaran plătind anual câte un cervoneț pentru fiecare deseatină”. Cea mai mare împovărare constituie însă prestațiile locale, cum ar fi: construirea stațiilor poștale, a drumurilor, serviciul de strajă la cordon și îndeosebi, încartiruirea în casele lor a militarilor, care „este chiar contrară moralității și obiceiurilor lor”. Aflându-se în componența Rusiei, țarării „nu numai că nu simt o ușurare a propriului destin, ci îi văd pe confrății lor de pe cealaltă parte (a Prutului – A.A.) bucurându-se de mai multe foloase, din care cauză fug neîncetat peste Prut și Dunăre”.

Demnitarul rus susține că venirea sa în Basarabia le-a dat țăranilor speranța îmbunătățirii sortii lor, oprind sate întregi pregătite să plece peste hotar, cum ar fi Cartal ș.a. De aceea cel mai mic adaos la prestații, sau cel mai mic impozit, în pofida tuturor măsurilor întreprinse de autorități pentru a-i opri, vor provoca „plecarea pe cealaltă parte a zeci de mii de familii”. Concluzia era următoarea: „Introducerea birului în circumstanțele actuale va aduce statului în loc de folos, o simțitoare și iremediabilă pierdere” [11, f. 67-68v]. La sigur, anume acest raport al lui P. Svinin, după cum vom constata în continuare, a silit guvernării de la Petersburg să amâne introducerea impozitelor în Basarabia până la 1 ianuarie 1817, apoi să prelungească termenul scutirii până la 1 iulie 1817.

În raportul din 18 decembrie 1815, adresat aceluiași N.I. Saltâkov, era abordată o altă problemă importantă care provoca fuga țăranilor peste Prut – zvonurile răspândite despre instaurarea iobăgiei în Basarabia. De teama pierderii libertății personale, numai de pe terenurile moșierului Balș, după cum menționa P. Svinin, au fugit peste hotare mai mult de 1 800 de suflete, părăsind totul. Unii dintre țărani abandonau moșiile boierești, așezându-se cu traiul pe terenurile statului, iar ispravnicii îi reîntorceau în mod forțat la vechiul loc de trai. Zvonurile despre introducerea șerbiei erau răspândite atât de larg încât toate încercările lui Svinin și ale ispravnicilor de a le nega și dezminți nu dădeau niciun rezultat, din care cauză demnitarul rus a cerut permisiunea lui N.I. Saltâkov „de a liniști poporul de aici cu ajutorul unei declarații oficiale, cum că ei (țărării – A.A.) vor rămâne pentru totdeauna, ca și acum, agricultori liberi” [11, f. 69-69v]. Acest raport, deopotrivă cu alte informații, a contribuit la elaborarea rescriptului țarului Alexandru I adresat la 1 aprilie 1816 exarhului și mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni pentru a calma societatea basarabeană cu ajutorul marilor, dar și falselor, promisiuni de a păstra în vigoare legile și obiceiurile Basarabiei. Autoritățile țariste au fost nevoite să accepte și această propunere înaintată de P. Svinin, ordonând namesnicului A.N. Bahmetiev

să permită restabilirea comerțului dintre Basarabia și statele vecine.

În raportul din 28 ianuarie 1816 era abordată problema fugarilor ruși din Basarabia. Zeci de mii de iobagi ruși fugeau din guberniile ruse așezându-se cu traiul în Basarabia, unii dintre ei căsătorindu-se cu localnicii. Moșierii ruși, găsindu-i, cereau reîntoarcerea forțată a lor în Rusia, iar moldovencele nu doreau să plece împreună cu soții ruși, astfel iscându-se grave conflicte. Pentru a clarifica problema, P. Svinin cerea să fie stabilite regulile și termenul retrocedării iobagilor [11, 72-72v]. Și acest subiect nu a fost neglijat de către autoritățile țariste, modul de rezolvare a problemei fugarilor ruși din Basarabia fiind indicat în instrucțiunea aprobată de către țarul Alexandru I și înmănată la 21 mai 1816 namesnicului A.N. Bahmetiev [9, p. 465-466].

Pentru a se documenta mai bine, P. Svinin a cerut și a primit permisiunea de la N.I. Saltâkov de a pleca la Iași, menționând: „La 13 februarie 1816 eu am părăsit Chișinăul”, îndreptându-mă spre Iași [2, p. 59]. Cauzele plecării la Iași P. Svinin le explică astfel: „Străduindu-mă să execut toate punctele însărcinării încredințate mie de către Excelența-voastră și convingându-mă, după mai multe încercări, de imposibilitatea de a obține informații adevărate și îndestulătoare despre relațiile comerciale ale acestei regiuni cu Moldova și Austria, despre privilegiile și legile ei, despre cauzele fugirii locuitorilor peste hotare ș. a., și întâmpinând neîncetat înșelăciuni și abuzuri, eu m-am văzut nevoit să plec la Iași, obținând în prealabil permisiunea răposatului general feldmareșal (N.I. Saltâkov – A.A.)” [11, f. 64-64v].

La Iași P. Svinin a avut întrevederi cu mitropolitul, cu marele vistiernic Iordache Roset Roznovanu și cu alți demnitari, abordând diverse probleme [11, f. 73-73v]. Ultimul, probabil, a solicitat importul pâinii din Basarabia, deoarece Moldova, fiind lipsită de cele mai mănoase terenuri agricole, se afla în pragul foametei. Din această cauză a fost abordată și problema comerțului și relațiilor dintre Basarabia și Moldova. Avându-l în vedere pe Harting, demnitarul rus scria că „din cauza unei politici neînțelese, dispozițiile guvernului Basarabiei, până acum nu numai că nu au încurajat atașamentul poporului moldovenesc față de Rusia, ci cu toate mijloacele posibile îl nimicea” [11, f.74]. Observația este corectă deoarece I. Harting lucra insistent pentru a izola totalmente Basarabia de Moldova. Abia în anul 1815 I. Harting a permis exportul pâinii prin portul Ismail și prin punctul vamal Noua Suliță, însă toată marfa din Ismail pleca în Turcia, iar din Sulița Nouă – în Bucovina, astfel, cum scria P. Svinin, „Moldova se află în mare sărăcie, suferind în anul acesta

foamete totală, nu primește ajutor de la confrății săi (basarabeni – A.A.), chiar și propriul folos al cărora cerând să li se permită exportul pâinii în Moldova”. Folosul reciproc și starea jalnică a locuitorilor Moldovei, continua P. Svinin, „mă obligă să cer Luminăției voastre să ordonați permisiunea de a trimite pâine în Moldova prin punctul de carantină de la Sculeni” [11, f. 74-74v]. P. Svinin considera că această măsură va spori și mai mult atașamentul locuitorilor Moldovei față de Rusia, iar locuitorii Basarabiei vor obține un nou și extrem de convenabil canal de comerț.

Între P. Svinin și nobilimea basarabeană au fost stabilite relații extrem de amicale. Venirea sa în Basarabia era considerată de către nobilime drept o prevestire a izbăvirii de Harting, ca o mare speranță că cerințele ei vor fi auzite, legile și obiceiurile locale vor fi recunoscute, iar drepturile și privilegiile nobilimii și ale altor categorii sociale vor fi confirmate și respectate. P. Svinin s-a dovedit a fi un funcționar (el mai era și scriitor și jurnalist – A.A.) foarte binevoitor și bine intenționat față de aspirațiile locuitorilor Basarabiei. Dezordinea din regiune provocată de modul de guvernare a lui Harting l-a silit să ia o atitudine drastică și să ceară în repetate rânduri înlăturarea acestuia de la guvernarea Basarabiei. În scrisoarea din 25 februarie 1816, adresată fratelui său, care era senator la Petersburg, P. Svinin scria: „Nu mai sunt posibilități de a fi suferit Haring nici de către orânduirea de aici și nici de către mine” [8, p. 133].

Dar nu stăteau cu mâinile încrucișate nici adversarii lui P. Svinin. Harting și adepții săi, din rândurile cărora făceau parte majoritatea absolută a funcționarilor ruși din administrația Basarabiei, dar și o parte dintre boierii locali, care, din interese personale trecuseră de partea țarismului, doreau să-l discrediteze pe Svinin înaintea guvernului țarist pentru a-l impune să părăsească Basarabia. Cum rezultă din scrisoarea Secretarului de Stat K.V. Nesselrode, trimisă Comitetului de miniștri la 20 martie 1816, împăratul a aflat că consilierul de curte Svinin și-a depășit împuternicirile, ceea ce a servit drept motiv pentru apariția diferitor zvonuri și deduceri false referitoare la intențiile guvernului [6, p. 30]. Potrivit zvonurilor răspândite de către adversari „onorurile acordate de către șefii locali din Basarabia funcționarului cu rang modest (asesor colegial) de la Petersburg, l-au făcut pe Svinin să-și piardă capul, prezentându-se ca un important demnitar de la Petersburg investit cu mari împuterniciri”, că aflându-se la Iași nu și coordona acțiunile sale cu consulul general al Rusiei din Moldova, însă „înaintând prea departe (ca să vezi! – și-a permis să primească petiții de la condamnații puși în butuci), a fost oprit” [2, p. 60]. Din rapoartele lui Harting trimise la Petersburg reiese că Svinin îi asigura pe boierii moldoveni cum că ar fi însărcinat să le

acorde noi privilegii, în care scop el adună informații despre starea regiunii și documente privitoare la străvechile privilegii ale locuitorilor băștinași.

Toate aceste zvonuri false și rău intenționate au condus la întreruperea neașteptată a misiunii lui P.P. Svinin în Basarabia, țarul ordonând la 1 aprilie 1816 rechemarea urgentă [11, f. 63] a funcționarului la Petersburg cu toate materialele adunate. K.V. Nesselrode a transmis Comitetului de miniștri ordinul țarului de a-l rechema pe Svinin din Basarabia. Drept pretext pentru rechemare a servit așa-zisa depășire de către P. Svinin a împuternicirilor acordate. La 13 iulie 1816, S.K. Veazmitinov comunica namesnicului Basarabiei A.N. Bahmetiev: „Potrivit deciziei Comitetului de miniștri din 15 iunie 1815 a fost trimis în Basarabia funcționarul Colegiului ministerului de Externe *consilierul de curte* (subl. aut.) Svinin pentru examinarea administrării actuale a Basarabiei și descrierea în genere a acelei regiuni, fiindu-i înmânate și instrucțiuni. După aceasta, potrivit informațiilor ajunse la împărat, Svinin aflându-se în Basarabia ar fi intervenit în diverse relații privitor la afacerile care nu țin de competențele lui, Măria Sa Împăratul binevoind să ordone rechemarea lui din Basarabia” [11, f. 60]. La 1 mai 1816, P. Svinin îi cere lui I. Harting să-i pună la dispoziție transport pentru a pleca la Petersburg [11, 55].

Deși a fost revocat, zvonurile nefavorabile răspândite de către adversarii săi nu au fost luate în considerare de către țar și guvernantații de la Petersburg. Mai mult ca atât, el nu numai că nu a fost pedepsit sau retrogradat pentru așa-zisa „depășire a competențelor acordate”, ci dimpotrivă, a fost înălțat în grad. P. Svinin a plecat în Basarabia în rang de asesor colegial, dar a revenit la Petersburg în rangul de consilier de curte. Că P. Svinin a fost promovată în acest rang pe când se afla încă în Basarabia, aflăm din scrisoarea Secretarului de Stat K.V. Nesselrode adresată Comitetului de miniștri la 20 martie 1816, în care P. Svinin nu mai este numit asesor colegial, ci *consilier de curte*. [6, p. 30]. Cercetătorii nu au observat că și ministrul Poliției S.K. Veazmitinov, informându-l pe namesnicul A.N. Bahmetiev deespre revenirea lui Svinin la Petersburg, l-a numit de asemenea *consilier de curte* (nadvornîi sovetnik) [11, f.60-60v]. Promovarea în grad a lui P. Svinin se explică, pe de o parte, prin faptul că depășirea împuternicirilor nu a avut loc, iar pe de altă parte, că informațiile referitoare la situația din Basarabia furnizate autorităților guvernamentale de la Petersburg s-au dovedit a fi foarte importante, veridice și utile pentru elaborarea unui nou curs politic față de această regiune.

P. Svinin a reușit să se dezvinovățească cu succes în scrisoarea adresată lui S.K. Veazmitinov la 28 mai 1816

afirmând că „nu s-a abătut deloc de la indicațiile primite de la superiori”, că în prealabil a solicitat și a obținut permisiunea de a pleca la Iași de la N.I. Saltâkov, că la Iași fiecare pas al său a fost „coordonat cu opinia consulului general al Rusiei Piny”, că instrucțiunile primite și circumstanțele locale „cereau ca să primească petiții de la locuitori” și că acționând astfel „a îndeplinit voința și scopurile guvernului însuși” [11, f. 63-65v].

Potrivit unor opinii, „opoziția boierească” din Basarabia era pe deplin satisfăcută de misiunea lui Svinin și încurajată de „promisiunile lui vagi” [4, p.37]. Vestea despre rechemarea lui P. Svinin a produs o mare înfrustrare și îngrijorare în rândurile locuitorilor Basarabiei, îndeosebi în rândurile nobilimii, exprimate în scrisorile adresate de către nobili personal lui P. Svinin și ministrului Poliției S.K. Veazmitinov. În prima scrisoare boierii menționau: „Nu suntem în stare să expunem cât de mult ne-a înfrustrat știrea despre plecarea dumneavoastră, îndeosebi acum când, înlăturând toate obstacolele și învingând toate greutățile care stăteau în calea noastră într-o problemă atât de importantă și în circumstanțele actuale noi am adunat materiale îndesulătoare pentru satisfacerea tuturor cerințelor Excelenței voastre”. [11, f.80-81]. Boierii exprimau sincere și calde mulțumiri demnitarului rus. Conținutul scrisorii adresate lui S.K. Veazmitinov demonstrează stabilirea relațiilor amicale între nobilimea autohtonă și P. Svinin, îngrijorările nobilimii legate de rechemarea lui, dar și speranțele că informațiile furnizate de către P. Svinin vor contribui în mod benefic la ameliorarea situației din regiune, la elaborarea unui nou așezământ cu participarea acestui funcționar. Scrisoarea este într-atât de elocventă, încât ne permitem să o expunem în întregime cu toate formulele de politețe: „Noi, persoanele alese de poporul moldovenesc, considerăm drept o datorie a noastră să aducem Excelenței-voastre prea umila noastră mulțumire pentru alegerea domnului Svinin, un funcționar atât de respectabil și onorabil, pentru a afla drepturile, obiceiurile și obligațiile noastre. Măsurile înțelepte întreprinse de dânsul întru executarea în întregime a misiunii sale, principiile de neclintit ale cinstei și dreptății, ne conving că el va prezenta distinsei Excelenței-voastre informații veridice și nu false, bazate pe observațiile omului imparțial, deștept și experimentat”, iar cu ajutorul „rapoartelor sale domnul Svinin va contribui la prosperarea noastră, însă nu putem ascunde Excelenței-voastre că lipsa lui de aici ne va arunca într-o nenorocită prăpastie. Poporul vedea în persoana lui un apărător și ocrotitor. El era privit drept mesager al viitoarei fericiri. Totuși noi ne mângâiem cu gândul că nu-l pierdem pe domnul Svinin pentru totdeauna și suntem convinși că destinsa Excelența-voastră îl va folosi cu succes și

folos reciproc la elaborarea unui nou așezământ al patriei noastre” [11, f. 62-2v].

Însă relațiile amicale dintre P. Svinin și nobilimea basarabească, care solicita includerea ultimului în echipa ce urma să elaboreze un nou așezământ de administrare a regiunii, nu conveneau autorităților de la Petersburg, deoarece nu cadrau cu noul curs politic de precizare și limitare a autonomiei Basarabiei inițiat de țarism. Guvernării țariști, deși satisfăcuți de informațiile prețioase furnizate de către P. Svinin și utilizate la elaborarea noului curs politic, l-au înlăturat cu desăvârșire de la afacerile basarabene, în pofida faptului că el era cel mai bine informat funcționar rus privind situația din Basarabia.

Inspectarea Basarabiei de către P. Svinin a avut un șir de consecințe favorabile, dar și defavorabile locuitorilor regiunii. Printre cele favorabile pot fi considerate recunoașterea existenței legilor și obiceiurilor locale. În raportul său final adresat lui S.K. Veazmitinov, apoi publicat în anul 1818 în revista *Otecestvennîe zapiski* și republicat în anul 1867, el menționa: „Ar fi foarte incorect de afirmat că Moldova nu are legile sale, deși aruncând o privire asupra guvernului moldovenesc, unde voia domnului este lege, unde dreptul celui puternic este preponderent, unde justiția este acomodată la circumstanțe și ranguri personale și nu la dreptate; aceasta însă este spiritul despotismului turcesc și nu lipsa legilor. Dimpotrivă, poporul are legi bune care înclină către binele societății, bazate pe drepturile și obiceiurile locale”. [13, p. 323]. Apoi prezintă titlurile unui important număr de așezăminte, hrisoave, firme, hatiserife, hotărâri ale Divanului, registre clasificate în 20 de puncte, la care mai adaugă basilicalele, legile lui Armenopol, Pravila lui Vasile Lupu etc. Și conchide: „Toate acestea servesc drept dovadă că legile moldovenești se referă nu numai la judecătorească, adică la litigiile penale și civile examinate de către organele judecătorești, ci și la domeniul guvernării (subl. aut.)” [13, p. 324]. Această constatare este foarte importantă, deoarece promisiunea, făcută în repetate rânduri de către țarul Alexandru I, de a păstra în vigoare legile și obiceiurile locale a fost limitată de către țarism și redusă la păstrarea în vigoare numai a drepturilor locale civile.

Fiecare problemă abordată de către P. Svinin în rapoartele sale trimise lui N.I. Saltâkov era finalizată cu propuneri și recomandări, a căror realizare ar fi întârțit pozițiile țarismului în regiune, contribuind și la o importantă majorare a veniturilor haznalei ruse. Printre propunerile înaintate de către P. Svinin, acceptate de guvernării de la Petersburg și incluse în instrucțiunea înmănată namesnicului A.N. Bahmetiev la 21 mai 1816, mai apoi incluse în Așezământul de organizare a regiunii Basarabia din 29 aprilie 1818 figurează

următoarele: Basarabia să nu fie lăsată numai cu legile și obiceiurile locale; crearea Consiliului Suprem al Basarabiei în calitate de organ superior care nu exista în guberniile ruse și nici în teritoriile naționale anexate la Rusia; majorarea numărului consilierilor ruși din componența guvernului regional; înființarea posturilor de procuror și vice-gubernator; prelungirea termenului de scutire a locuitorilor de plata impozitelor cu încă un an; lichidarea instituției scutelnicilor, breslașilor și slugilor; numirea unui președinte al primului departament al guvernului regional; numirea în posturile de ispravnici numai a boierilor locali și nu a funcționarilor ruși; colonizarea regiunii cu coloniști străini, utilizând mijloace din veniturile statului pentru a micșora împovărarea locuitorilor băștinași; crearea biroului regional de hotărnicie; exportul liber și nelimitat al vitelor mari și mici cornute, care putea fi stopat numai în caz de război; crearea breslelor; întărirea pazei cordonului pentru a nu permite contrabanda cu mărfuri; reglementarea procesului de întoarcere la vechiul loc de trai a fugarilor ruși din Basarabia; organizarea unor magazine de pâine obștești; înlăturarea abuzurilor și fărâdelegilor comise de către funcționari, concesionari și proprietari ai moșiilor pentru a opri fuga locuitorilor peste hotar etc. [13, p. 228, 229, 234, 253; 11, p. 67-75].

Unele dintre recomandările importante au fost acceptate doar parțial. P. Svinin propunea exportul liber din Basarabia al tuturor mărfurilor, inclusiv al pâinii. Autoritățile însă au condiționat și limitat exportul pâinii și cailor, care, în condițiile războaielor purtate de Rusia, deveneau mărfuri strategice. O parte dintre propunerile înaintate de către P. Svinin au fost respinse, inclusiv: la conducerea regiunii nu a fost numit un boier localnic, ci namestnicul rus; exportul pâinii și al cailor a fost condiționat și limitat; instanța superioară de apel a devenit Consiliul Suprem al Basarabiei și nu Senatul de la Petersburg; în Basarabia nu au fost organizate așezări militare pentru veteranii armatei ruse, cum propunea P. Svinin etc.

În literatura istorică este răspândită opinia exagerată că P. Svinin ar fi acordat o largă susținere doleanțelor nobilimii basarabene. Potrivit informațiilor furnizate de însuși P. Svinin, constatăm că demnitarul rus ținea cont de interesele nobilimii și ale locuitorilor Basarabiei numai în măsura în care acestea nu contraveneau intereselor țarismului și folosului haznalei ruse, fapt exprimat într-un șir de propuneri defavorabile locuitorilor Basarabiei. P. Svinin recomanda: Basarabia să nu fie lăsată numai cu legile și obiceiurile sale; să fie lichidat dezechilibrul de voturi din guvernul regional în cadrul căruia activau opt consilieri moldoveni și numai trei ruși; dreptul de apel să fie acordat Senatului de la Petersburg; să se limiteze drepturile ispravnicilor

și să se interzică încasarea împlinelei; să fie verificate actele proprietarilor de moșii din ținutul Hotin și restituite statului moșiile primite cu acte false; să se modifice darea în concesiune a veniturilor statului, lipsindu-i pe boierii concesionari de posibilitatea de a obține mari beneficii; Basarabia să fie colonizată cu coloniști străini. Pentru majorarea veniturilor statului propunea lichidarea instituției scutelnicilor, breslașilor și slugilor, lichidarea funcțiilor de țimirași din serviciul poștal, micșorarea numărului călărășilor și includerea lor în categoria birnicilor; verificarea actelor mazililor numărul cărora crescuse mult cauzând pagube haznalei etc. [13, p. 213, 216-217, 222-223, 228-229, 234, 253, 256-257].

În încheiere, subliniem că menționatul deja raport final al lui P.P. Svinin, publicat în repetate rânduri, prezintă cea mai valoroasă sursă de informații veridice referitoare la Basarabia din primii ani de după anexarea ei de către Rusia, precum și o importantă sursă pentru istoria Moldovei, îndeosebi a legilor și obiceiurilor principatului.

BIBLIOGRAFIE

1. Agachi A. Protestele și cerințele nobilimii basarabene față de tendințele funcționarilor țariști de a suprima autonomia Basarabiei în anii 1813-1815. În: „Akademos”, nr. 3, 2015.
2. Накко А. Очерк гражданского устройства Бессарабской области с 1812-1828 гг. În: Записки Одесского общества истории и древностей, т. XXII.
3. Трубецкой А. П. П. Свинин в Бессарабию В: Ученые записки КГУ, 1959, т. XXXVI (филологический).
4. Оганян Л.Н. Общественное движение в Бессарабии в первой четверти XIX в. Кишинев, 1974.
5. Гросул Я.С. Автономия Бессарабии в составе России 1812-1828 гг. В: Гросул Я.С. Труды по истории Молдовы. Кишинев, 1982.
6. Иовва И.А. Передовая Россия и общественно-политическое движение в Молдавии (первая половина XIX в.). Кишинев, 1986.
7. Cornea S. Organizarea administrativă a Basarabiei (1812-1917). Cahul, 2003.
8. Морозан В. В. Формирование и деятельность административных органов управления в Бессарабской области в начале XIX в. В: Клио, №1, Петербург, 2005.
9. Poștarencu D. Destinul românilor basarabeni sub dominația țaristă. Chișinău, 2012.
10. Пономарев А. Приезд Павла Свинина в Бессарабию и создание комитета двенадцати в ноябре 1815 г. В: Nobilimea basarabeana în epoca reformelor din Imperiul Rus. Chișinău, 2013.
11. ANRM, F. 2, inv.1, d. 391.
12. ANRM, F. 88, inv.1, d. 5.
13. Свинин П.П. Описание Бессарабской области. В: Записки Одесского Общества истории и древностей. Т. VI, Одесса, 1867.